

Η ΕΒΡΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

(Συνέχεια ἴδε σελ. 369)

Ἄλλ' ἐνῶ ἔζων ἐν Κερκύρα ἡσύχως καὶ ἀσφαλῶς οἱ Ἑβραῖοι καὶ διετέλουν ἐν καταστάσει πολλῶ βελτίονι τῶν ἄλλων Ἑβραίων τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως καὶ ἐνταῦθα νὰ ἀποφύγωσι τοὺς διωγμοὺς τῆς τότε θρησκευτικῆς μισαλλοδοξίας, ἧτις ἐξεγειρομένη κατὰ καιροὺς προσκάλει ἄδικα καὶ ὑβριστικά κατ' αὐτῶν διατάγματα, ἅτινα νῦν ἀναγινώσκοντες ἀποροῦμεν ἐὰν ἀρμόζη μᾶλλον νὰ θρηνώμεν τὴν πονηρίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἢ νὰ αἰσχυρῶμεθα διὰ τὰς παρεκτροπὰς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἐν ἔτει 1406 οἱ Κερκυραῖοι ἐπεμφαν τὸν Περρόττον Ἀλταβίλλαν καὶ Τζήλον Δὲ Πάξε (de paxe) καὶ ἄλλους τινὰς εὐπατρίδας πρέσβεις εἰς Βενετίαν ἵνα αἰτήσωσι παρὰ τοῦ Δουκὸς διαφόρους ὑπὲρ τῆς πόλεως παραχωρήσεις, αἵτινες εἰσέτι ἀναγινώσκονται ἐν τῇ μεγάλῃ βίβλῳ τῶν προνομίων τῆς Κερκύρας, τῇ σωζομένῃ ἐν τῷ ἀρχαιοφυλακείῳ. Μεταξὺ τῶν τότε ἀπειθυνομένων αἰτήσεων συναριθμεῖται καὶ ἰδιαίτερα τισ, τοσοῦτον σκληρὰ ὅσον καὶ παράδοξος de Judeis lapidandis. Ἡ συνετὴ τῆς Βενετίας κυβέρνησις δὲν συνήνεσεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εἰς τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην ἀπαίτησιν, ἀλλὰ, μὴ θέλουσα νὰ δυσαρεστήσῃ τοὺς προσφιλεῖς αὐτῇ ὑπηκόους, ἐκόλασέ πως τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τῶν εὐγενῶν πρέσβων ἀγενῆ τῶν Ἑβραίων λιθοβολίαν κελύσασα νὰ φέρωσιν οὗτοι τοῦ λοιποῦ ἐν Ὁ κίτρινον ἐν τῷ στήθει, ἔχον τὸ μέγεθος μεγάλου ἄρτου, ἵνα διακρίνονται τῶν Χριστιανῶν, εἰ δὲ μὴ, νὰ τελῶσι κατ' ἔτος τριακόσια χρυσὰ δοκᾶτα τῇ Αὐθεντίᾳ τῆς Βενετίας (20). Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει τῶν αὐτῶν φιλοχριστῶν πρέσβων αὐστηρῶς ἀπηγορεύθη τοῖς Ἑβραίοις ἡ κατοχὴ καὶ δι' ἀγορᾶς πρόσκτησις ἀκινήτων, οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν, ἐχόν-

των προστεθειμένους χωρικοὺς (villanos), ἐν τῇ πόλει Κερκύρας καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἧτοι ἐν τῇ νήσῳ, πλὴν τῶν τέως ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ κατεχομένων, διετῆς δὲ προθεσμία παρεχωρήθη αὐτοῖς, ἵνα ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἐκποιήσωσιν οὐς εἶχον ἀγροὺς μετὰ τῶν χωρικῶν, ἔτι δὲ τὰ ἐν τῇ νήσῳ κτήματα καὶ τὰς ἀμπέλους ἐπὶ ποινῇ δημεύσεως, ἐὰν τις παρέβαινε τὴν εἰρημένην διάταξιν. Εἰς μάτην οἱ Ἑβραῖοι, πέμψαντες καὶ αὐτοὶ ταυτοχρόνως ἰδίους συνδίκους εἰς Βενετίαν, προσεπάθησαν νὰ μεταβάλωσι τὴν σκληρὰν ταύτην ἀπόφασιν. Ἡ Αὐθεντία τῆς Βενετίας οὐ μόνον ἐνέμεινε τοῖς πρώην δεδογμένοις, ἀλλ' ὀψιαίτερον ἠνάγκασε καὶ πάσας τὰς Ἑβραῖδας νὰ φέρωσι καὶ αὐταὶ περὶ τὴν κεφαλὴν κίτρινον κάλυμμα, ἐπὶ ποινῇ τριακοσίων ὡσαύτως δοκατῶν εἰ μὴ ἐξετέλουν τὴν ἐπιταγὴν. Οἱ τότε πεμφθέντες εἰς Βενετίαν πρέσβεις τῶν Ἑβραίων, ὀνόματι Aurachus de Chaffaro, Δαβιδ Σαμουήλ καὶ Σαλομών Dolceto, sindici et procuratores universitatis Hebreorum civitatis Corphiensis, ἀποτυχόντες, ὡς εἶδομεν, ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις, εἰσηκούσθησαν μόνον εἰς τὰ ἐξῆς ἐπουσιώδη, ἄλλως δίκαια, αἰτήματα αὐτῶν. Ἐν ᾧ δηλαδή οἱ Ἑβραῖοι, καθ' ὅς εἶχον συμβάσεις πρὸς τὴν πόλιν Κερκύρας, ὄφειλον νὰ τελῶσι τὸ ὄγδον πάσης ὑπὸ τῆς πόλεως γενομένης δαπάνης, οἱ κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη δημόσιοι τιμηταὶ ἐπέβαλον τοῖς Ἑβραίοις πλέον ἢ τὸ ὄγδον, τοῦτο δὲ διότι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τιμητὰς δὲν προσετέθη καὶ εἰς Ἑβραῖους, ὡς ἦν ἔθος κατὰ τὰς συμβάσεις. Παραπονουμένων λοιπὸν ἐπὶ τούτοις τῶν Ἑβραίων, ὁ δόγης τῆς Βενετίας Μιχαήλ ὁ Στένος δι' ἐγγράφου γενομένου τῇ 26 Ἰουλίου 1406, δηλαδή ἀκριβῶς καθ' ἡν ἡμέραν ἀπῆντησεν ἰδίᾳ καὶ εἰς τὰ αἰτήματα τῶν Χριστιανῶν πρέσβων, ἐκέλευσε τὸν Προνοητὴν Κερκύρας Νικόλαον τὸν Φόσκαριν, ἵνα τηρῶνται τοῦ λοιποῦ ἀπαραβάτως αἱ περὶ τιμητῶν συμβάσεις καὶ συμφωνίαι τῆς πόλεως πρὸς τοὺς Ἑβραίους· ἔτι δὲ νὰ ἐπιτρέπηται τοῖς Ἑβραίοις νὰ ἀγοράζωσιν ἄρτον, λάχανα, ὀπωρικά καὶ ἄλλα τρόφιμα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Κερκύρας, ὡς τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ ὡς ἔθος εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ἀρχαίωθεν. Ἐκέλευσε δὲ πρὸς τούτοις νὰ ἐπιτρέπηται τοῖς

(20) Bolla d' ora della magnifica città di Corfù. σ. 4. Sathas, Mon Hist. Β'. σελ. 150 - 151. Nolumus quod dicti Judei lapidentur pro bono illius terrae nostre, nam si dicti Judei lapidentur, hoc cederet ad maximum damnum domorum, que devastarentur. Sed loco lapidationis volumus quod dicti Judei de cetero debeant portare unum O zalum in pectore ad mensuram unius panis, a quatuor denariis, ut cognoscantur a christianis, aut si nolent portare dictum O, solvant ducatos trecentos singulo anno nostro comuni pro non portando ipsum O.

Ἑβραίοις ν' ἀντλώσιν ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος, ὅπερ ὠρύχθη ἐπὶ τοῦ πρώην Βαίλου Ἰωάννου Καπέλλου καὶ οὐ πρὸς κατασκευὴν συνετέλεσαν καὶ αὐτοὶ ἰδίους ἀναλώμασι, τέλος δ' ἐκήρυξεν αὐστηρὰν τιμωρίαν, ἐάν τις ἐτόλμα νὰ καταβιάσῃ, νὰ λοιδορήσῃ ἢ ὅπως δῆποτε νὰ βλάψῃ τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ὑπὸ πολλῶν Χριστιανῶν ἠπειλοῦντο διὰ θανάτου ἢ διαρπαγῆς τῆς οὐσίας (21). Ὅτι τὸ τοιοῦτον Δουρικὸν διάταγμα ἐξετελέσθη, ἀμνημονούμεν νὰ βεβαιώσωμεν, διότι τῶν παραπόνων τῶν Ἑβραίων οὐδεμία ὕστερον γίνεται διακοπή, ἀλλ' αἰείποτε ταῦτα ἐπαναλαμβάνονται ἐν μεταγενεστέροις ἐγγράφοις. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν διάταξιν τὴν διαλαμβάνουσαν τὴν πώλησιν τῆς ἤδη κτημένης ἀκινήτου περιουσίας, βλέπομεν ὅτι μετὰ δύο σχεδὸν ἔτη, σκεψαμένη ἡ Βενετικὴ Σύγκλητος ὅτι τὰ κτήματα τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων δὲν ἦσαν μεγίστης ἀξίας, ὡς ψευδῶς ὑπεβλήθη τῇ Συγκλήτῳ, καὶ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας ἦσαν καὶ εἶναι πιστοὶ θεράποντες τῆς Βενετικῆς Αὐθεντίας, συνήνεσε διὰ ψηφίσματος τῆς 19 Ἰουνίου 1408 εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ μαίστρου Ἀγγέλου, Ἑβραίου ἱατροῦ (magister Angelus physicus Judeus), ὅστις ἐν ὀνόματι τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἑβραίων ταπεινῶς ἰκέτευεν ἵνα ἀνακληθῇ τὸ ἐν ἔτει 1406 διάταγμα περὶ τῆς συχωρητέας οὐσίας τοῖς Ἑβραίοις. Καὶ τῶντι χάριν τοῦ Ἑβραίου ἱατροῦ ἐπετράπη τοῖς ἐν Κερκύρᾳ ὁμοθρήσκαις αὐτοῦ ἢ πρόσκτησις κτημάτων, ἀμπέλων καὶ ἀγρῶν ἐν τῇ νήσῳ μέχρις ἀξίας τετρακισχιλίων δουκάτων χρυσῶν, ἀπηγορεύθη ὅμως αὐτοῖς πάντοτε νὰ ἔχωσι χωρικοὺς ὑποτελεῖς (22).

Ἡ μισαλλοδοξία, πρὸς τὸ παμφάγον πῦρ ὁμοιάζουσα, τότε μόνον καταπαύει τὴν φθοροποιὸν αὐτῆς ἐνέργειαν, ὅτε πέριξ αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο πῶς καταστροφὴν ἀπαντᾷ, ὅθεν οὐδὲν τὸ παράδοξον ἐάν οἱ ταλαίπωροι Ἑβραῖοι, καὶ τοὶ κωλυόμενοι, ὡς εἶδομεν, τοῦ ἀγοράζειν καὶ αὐτὰ τὰ τρόφιμα ἐν τῇ δημοσίᾳ ἀγορᾷ, τοῦ ἀντλεῖν τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν δημοσίων φρεάτων, καὶ τοὶ ἀδικῶς ἀργυρολογοῦμενοι καὶ ἀπειλούμενοι καὶ ὑβριζόμενοι (23), δὲν ἠδύναντο ἐν ὅσῳ ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, νὰ κορέσωσι τὸ ἄγριον μῖσος, ὅπερ κατ' αὐτῶν ἔτρεφον πολλοὶ τῶν ἀξιούντων ὅτι εἶναι ὀπαδοὶ τῆς θρησκείας τοῦ πρᾶου καὶ ταπεινοῦ τὴν καρδίαν Ναζωραίου.

Ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ἡ πόλις τῆς Κερκύρας ἔκειτο εἰσέτι ἐν τῷ παλαιῷ φρουρίῳ, ἡ δὲ νῦν πόλις ἐθεωρεῖτο ὡς προάστειον (suburbium) καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο

Ἐξωπόλιον Κορυφῶν, οἱ Ἑβραῖοι κατώκουν πάντες κεχωρισμένοι ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν, ἅμα μὲν τῇ ἐνάρξει τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐν μιᾷ Ἰουδαϊκῇ, τοῦ αἰῶνος δὲ προβαίνοντος, ἐν δυσὶν Ἰουδαϊκαῖς intra civitatem et burgum civitatis (24), ἡ δὲ ἐβραϊκὴ συνοικία περιορίζετο εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ὄρος, τὸ χυδαῖστὶ λεγόμενον Βρηγοῦνι, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν ἐπιθαλασσίων τειχῶν, περιελάμβανε τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς πόλεως, ὅπου νῦν κεῖνται οἱ ναοὶ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ἀντιβουνοιώτισσης, τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κρεμαστῆς, τοῦ Ταξιάρχου, τοῦ Παντοκράτορος καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου (25).

Τῇ 10 Μαρτίου 1414 ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Βενετικῆς Αὐθεντίας, ὅτι δέον ἦτο νὰ ὀχυρωθῇ διὰ τειχῶν τὸ ἐξωπόλιον τῶν Κορυφῶν, ἦτοι ἡ νῦν πόλις, ἐντὸς δὲ τούτων νὰ περιληφθῇ τὸ Ἰουδαϊκὸν ὄρος, οὐ ἐπὶ τῆς ἄκρας ἐμελλε νὰ κτισθῇ ὑψηλὸν τεῖχος (26), ἀλλὰ μὴ ἐκτελεσθεῖσας μετὰ παρόλευσιν δύο καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἀπεφασίσθη καὶ πάλιν τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1416 νὰ ἐπιταχθῇ ὁ Βαίλος καὶ διοικητῆς Κερκύρας νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὴν ἀμελητί (27). Ἄλλ' εἴτε ἐνεκεν τῆς εἰρημένης ἀνάγκης τῆς ἀνορθώσεως τῶν τειχῶν τοῦ ἐξωπολίου, εἴτε διὰ τὸ φαῦλον ἔθος τοῦ ταλαιπωρεῖν τοὺς Ἑβραίους, φαίνεται ὅτι μικροῦ χρόνου διαγενομένου, ἐνωχλήθησαν οὗτοι ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν τῶν ἰδίων οἰκῶν ἐν ταῖς δυσὶν Ἰουδαϊκαῖς, διὸ κατὰ τὸ 1425 ἡ κοινότης τῶν Ἑβραίων τῆς Κερκύρας ὑπέβαλε τῇ Βενετικῇ Αὐθεντίᾳ ὅτι ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ τῷ παραχωρηθέντι ὑπὸ τῶν Βενετῶν τοῖς Κερκυραίοις κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς νήσου ὑπῆρχεν ἄρθρον, δι' οὗ πάντες οἱ πολῖται καὶ κάτοικοι τῆς πόλεως Κερκύρας ἠδύναντο ἀκωλύτως ν' ἀπολαύωσι τῶν ἰδίων οἰκιῶν καὶ κτημάτων· ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἑβραῖοι τῆς Κερκύρας ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι καὶ αὐτοὶ πολῖται καὶ κάτοικοι τῆς νήσου (dicunt et affirmant se esse cives et habitatores Korphoy) τοῦτου ἐνεκα ταπεινῶς ἰκετεύουσιν, ἵνα μὴ τῇ πονηρᾷ εἰσηγήσει ἀνθρώπων κακοβούλων ἀπογυμνωθῶσι τῶν ἰδίων οἰκιῶν, αἵτινες ἐπεκυρώθησαν αὐτοῖς καὶ τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1423. Εἰς τὰ αἰτήματα δὲ ταῦτα τῶν

(24) Sathas, αὐτ. Γ', σ. 287.

(25) Ἀληθῆς ἔκθεσις περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ θαυματουργοῦ λειψάνου τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος παρὰ Νικολάου τοῦ Βουλγάρου, σ. 21.

(26) ..... incipiendo prius a turri portus, ubi stat consiliarius. eundo seu tirando per marinas versus montem Judeorum.... accipiendo que ipsum montem Judeorum intus. et facere et extendere ipsum murum usque sanctum Nicolaum poverelo. et de inde usque pontem hospitalis. et postea inde usque ad ecclesiam sanctorum Apostolorum. et de inde usque ad turrim alterius consilii a parte sirochi. faciendo sive construi faciendi unam bonam turrem in summitate montis Indeorum. Sathas, αὐτ. Γ', σ. 41.

(27) Sathas, αὐτ. Γ', σ. 142.

(21) Sathas, Mon. Hell. B'. σ. 153 - 154.

(22) αὐτ. σ. 206.

(23) Stampa dei Priori degl' Intervenienti di Corfù contro li capi dell' Università degli Ebrei di Corfù p. 30-32.

Ἐβραίων ἔδωκεν εὐμενῆ ἀκρόασιν ἢ τῶν Βενετῶν Αὐθεντία, κελεύσασα τῇ 3 Μαΐου 1425 τὸν Βαίλον Κερκύρας νὰ τηρῶνται ἀπαράβατα τῶν Ἐβραίων τὰ προνόμια καὶ νὰ μὴ ἀκυρῶνται ταῦτα ὡς πρὸς τοὺς οἴκους καὶ τὰ κτήματα τὰ ἐν ταῖς δυσὶν Ἰουδαϊκαῖς (28). Καίτοι δ' ἔχοντες οἱ Ἐβραῖοι τοιαῦτα προνόμια, προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν Βενετῶν νὰ καταδαφίσωσι τὰς ἐαυτῶν οἰκίας, διότι ἔμελλον νὰ ἐγερωθῶσιν αὐτοῖσι ἐπιτελιζήματα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως. Τούτου ἕνεκεν οἱ Ἐβραῖοι ἐξῆλθον ἐκ τοῦ ὠρισμένου χώρου καὶ διεσπάρησαν πολλαχόσε, κατοικήσαντες μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, καὶ δὴ καὶ παρὰ τοῖς ἱεροῖς ναοῖς. Ἡ ἀνάμιξις αὕτη τῶν Ἐβραίων μετὰ τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς νήσου μεγάλως ἐσκανδάλισε τὰς ψυχὰς τῶν φιλευσεβῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἀφόρητον ἠγούμενοι τὸ πρᾶγμα ἔπεμψαν ἐν ἔτει 1524 εἰς Βενετίαν τὸν Βαπτιστὴν Πετρετῆ καὶ τὸν Ἰωάννην Ἀβράμην, εὐπατριῆδας τῆς νήσου, ἵνα σὺν πολλοῖς καὶ ἄλλοις αἰτήσωσι παρὰ τοῦ Δουκῆ τὸν περιορισμὸν τῶν Ἐβραίων εἰς κωχωρισμένον καὶ ἰδιαιτέρον χώρον ὡς τὸ πάλαι. Ἡ Αὐθεντία, προθύμως συναινέσασα εἰς τὴν αἴτησιν τῶν Κερκυραίων πρέσβειον, ἐκέλευσεν ἀμέσως τὸν ἐν Κερκύρᾳ Βενετὸν Προνοητὴν νὰ περιορίσῃ τοὺς Ἐβραίους εἰς τόπον ὑπ' αὐτῆς ὑποδειχθέντα, ὅπου ἠδύναντο τοῦ λοιποῦ νὰ ζῶσι καλῶς τε καὶ ἀσφαλῶς (29). Ἄλλ' αὕτη ἡ δουκικὴ διάταξις ἔμεινε ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος ἐπὶ μεγάλη λύπη τῶν Κερκυραίων· ὅθεν ἐν ἔτει 1532 ἐπέμφθησαν ἄλλοι δύο τῶν προκρίτων τῆς νήσου εἰς Βενετίαν, ὁ Οὐαρτέριος Μορέλλος καὶ ὁ Γεώργιος Λάντσας, ἵν' ἀπαιτήσωσιν οὐ μόνον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰρημένῃς διατάξεως, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπαγορεύηται τοῦ λοιποῦ τοῖς Ἐβραίοις νὰ λαμβάνωσιν ἐπὶ μισθῷ οἰονδήποτε ἀκίνητον κτήμα (30). Ἡ βενετικὴ πολιτεία, πάντοτε χαριζομένη ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν Κερκυραίων, παρεχώρησεν ἀσμένως τὰ αἰτηθέντα, ἀλλ' αἱ περὶ τούτου γενόμεναι τότε δουκικαὶ διατάξεις ἔμειναν καὶ πάλιν ὠσαύτως ἀναποτελέστοι· διὸ ἐν ἔτει 1546 ὁ Ἰάκωβος Πετρετῆς καὶ Ἀνδρέας Καρτάνος, πρέσβεις τῆς πιστοτάτης πόλεως τῶν Κορυφῶν, παραπονοῦνται ἐνώπιον τοῦ Δουκῆ τῆς Βενετίας ὅτι, ἐν ᾧ μερὶς τῶν Ἐβραίων εἶχεν ἔλθῃ πρὸς κατοικίαν εἰς τόπον ἀσφαλῆ καὶ ἐπιτήδειον, δηλαδὴ εἰς Σπηλαίαν, ὀρισθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τῶν συνδίκων τῆς πόλεως, οἱ λοιποὶ τῶν

Ἐβραίων ἀπεποιοῦντο νὰ μεταβῶσιν αὐτόσε πρὸς διαμονήν· ἐπέτυχον δὲ νὰ διαταχθῇ καὶ πάλιν ὁ Προνοητὴς Κερκύρας, ὅπως χορηγήσῃ τοῖς Ἐβραίοις χώρον πρὸς σταθερὰν διαμονήν, ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ κατοικῶσιν ἀσφαλῆς, ἀλλ' ὡς οἶόν τε κωχωρισμένοι ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν (31). Οὐχ ἦπτον ὅμως οἱ Ἐβραῖοι ἔμενον ἐτι ἐν ταῖς συνήθεσιν αὐτῶν κατοικίαις καὶ ἐν ἔτει 1562, καθ' ὃν χρόνον μετὰ μακρὰν ἀντιλογίαν τῶν Ἐβραίων συνδίκων, γενομένην ἐνώπιον τοῦ Βενετοῦ Προνοητοῦ, ἀπεφασίσθη ὅτι οἱ Ἐβραῖοι ὄφειλον νὰ κατοικῶσιν ἐν τῷ χώρῳ τῷ αὐτοῖς ὠρισμένῳ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν συνδίκων, τούτεστιν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητοῦρας καὶ ἐπέκεινα, περιβάλλοντες ἐαυτοὺς δι' ὑψηλῶν τευχῶν (32). Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη εἰς οὐδὲν ἀπέβη, ὡς αἱ προγενέστεραι. Τίνι τρόπῳ κατῳρώθωσάν τινες τῶν Ἐβραίων νὰ μὴ ἐκτελέσωσι τὴν τότε ὑπὸ τοῦ Προνοητοῦ ἀπόφασιν, ἀλλὰ νὰ κατοικῶσιν ἐν ἔτι διεσπασμένοι, οἱ μὲν τῷ φρουρίῳ (33), οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ὅπου καὶ ἂν ἐβούλοντο, ἀγνοοῦμεν· γινώσκωμεν ὅμως ὅτι οἱ Χριστιανοὶ, βαρῶς φέροντες τὴν παρακοήν τῶν Ἐβραίων, ἔπεμψαν ἐκ νέου πρέσβεις εἰς Βενετίαν ἐν ἔτει 1592 τοὺς εὐπατριῆδας Φίλιππον Καρτάνον καὶ Ἀνδρέαν Φιομάχον, ἵν' ἀπαιτήσωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γενομένων κατὰ τῶν Ἐβραίων παραχωρήσεων (34), ἀλλὰ μόλις τῷ 1622 ἐξεδόθη αὐστηρὸν διάταγμα, ἀποτελεσματικόν, ὡς φαίνεται, δι' οὗ οἱ Ἐβραῖοι προσετάττοντο νὰ κατοικῶσι τοῦ λοιποῦ ἠνωμένοι, ἐν ᾗ διαμένουσι νῦν συνοικία καὶ νὰ μὴ ἐξέρχωνται ἐξ αὐτῆς, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τοὺς ἀγρούς, ἄνευ προηγουμένης ἐγγράφου ἀδείας τοῦ Βαίλου καὶ τοῦ Προνοητοῦ (35). Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἀπηγορεύθη πρὸς αὐτοὺς πᾶσα ἐξωτερικὴ λατρεία καὶ ἡ μίσθωσις

(31) Sathas, αὐτ. Ε'. σ. 285.

(32) Stampa κτλ. σ. 44.

(33) Ὅτι καὶ μετὰ τὸ 1432 κατοίκουν Ἐβραῖοί τινες οὐ μόνον πολλαχοῦ τῆς νῦν πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐντός αὐτοῦ τοῦ φρουρίου, πολλαχόσε ἠδυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν (Lunzi, Condiz. Polit. κτλ. σ. 159), ἀλλ' ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἡμετέρας βεβαιώσεως συμβολαιογραφικὴ πράξις, ἣν νομίσομεν εὐλογον νὰ μνημονεῦσωμεν οὐ μόνον εἰς ἀσφαλεστάτην πύλιν τῶν ὄψ' ἡμῶν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ εἰς σπάνιον μαρτύριον ἀμοιβαίας ἀξιοθαυμάστου ἀνεξήγηταίας. Μάστρος Σαμαρίας, υἱὸς τοῦ Ἰσδρά, Ἐβραῖος, κάτοικος τοῦ φρουρίου Κερκύρας, διατιθέμενος τὰ ἐαυτοῦ ἐν ὄρα θανάτου, ὑπαγορεύει τὴν ἐαυτοῦ διαθήκην τῇ 10 Φεβρουαρίου 1538 πρὸς τὸν ὀρθόδοξον ἱερέα Μιχαὴλ Γλαβάν, δημόσιον συμβολαιογράφον, ἐνώπιον ἑτέρου ἱερέως ὀρθοδόξου Ζαχαρίου Γαρκωνίτου, δύο βεβήτων Μενάχη Μπουρλά καὶ Σολομώντος Πορτογάλου, καὶ ἄλλου Ἐβραίου ὀνόματι Μορδοχάη Αὐδαλά. Οὗτοι δὲ πάντες ὑπέγραψαν ὡς μάρτυρες ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ, ὁ μὲν ἱερεὺς διὰ γραμμάτων ὁ ὡ μ α ἱ κ ὠ ν, οἱ δὲ ἄλλοι δι' ἑ ὄ ρ α ἱ κ ὠ ν (Δημόσιον Ἀρχιεπισκοπικεῖον Κερκύρας. Συμβολαιογραφικαὶ Πράξεις καὶ ἱερέως Μ. Γλαβάν. σελ. 62).

(34) Marmora, Istor. di Corfù. σ. 370.

(35) Ψήφισμα τῆς 9 Φεβρουαρίου 1622 (Lunzi, Condiz. κτλ. σ. 461).

(28) Sathas, αὐτ. Γ'. σελ. 286.

(29) ..... che l' s'ii provisto de habitatione ad essi Hebrei in uno loco dieto Catto fero, che è dalla banda del Turron del Armiraglio, ove starano bene uniti et securi. Bolla d' oro. σ. 40. Ὁ Σάθς ἔχει ὀρθότερον, νομίσομεν, Catto Cafero ἀντὶ τοῦ Catto fero (Ε'. σελ. 262).

(30) Marmora, Hist. di Corfù. σ. 286.

παντὸς ἀκινήτου κτήματος, ἐξαιρουμένης τῆς οικίας ἐν ἣ ἔμελλον νὰ κατοικήσω. Καὶ οὕτω μετὰ ἑκατονταετῆ σχεδὸν ἀγῶνα, ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1524 ἀποστολῆς τῶν δύο πρέσβειων Πετρετῆ καὶ Ἀβράμη, ἔληξεν ἐπὶ τέλους τὸ περίφημον ζήτημα, ὅπερ ζωηρῶς ἀνεφύη ἐν Κερκύρα, περὶ περιορισμοῦ τῶν Ἑβραίων εἰς τινα χώρον ὅλως κειχωρισμένον ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν.

Ἐπεται τὸ τέλος

I. A. ΡΩΜΑΝΟΣ

Ἡ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Διήγημα

(Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε σελ. 374)

Β'.

Ἡ συμφορὰ δὲν ἐπέρχεται μόνη, καὶ ἐκείνου, καθ' οὗ ἄπαξ ἡ μοῖρα εὐστόχως ἐσκόπευσε, δὲν παύεται ἐκ νέου καταδιώκουσα. Ἀλλὰ τὸ δεύτερον τῆς ἀδυσωπῆτου μοίρας κτύπημα σχεδὸν οὐδὲν ἔπεδρασεν ἐπ' ἐμοῦ, διότι εἶχον ἤδη αἰσθηθῆ τὸ ὀδυνηρότατον τῶν αἰσθημάτων. Μετὰ μίαν ἐβδομάδα καὶ ὁ μικρὸς μου υἱὸς ἐκειτο εἰς τὸ πλευρὸν τῆς μητρός του ὑπὸ τὴν βαρεῖαν καὶ μαύρην γῆν. Ἀδιάφορος καὶ περὶ πᾶσαν αἰσθησὶν ἀπημβλυμένος διηρχόμην τὰς ἡμέρας. Πᾶσα ἡ πελατεία μου ἦτο νῦν εἰς χεῖρας τοῦ βοηθοῦ μου· διότι ἐγὼ οὔτε εἰργαζόμην, οὔτ' ἐσκεπτόμην, οὔτε προσηχόμην, οὔτ' ἐγόγγυζον, ἀλλὰ μόνον ἠσθάνομην κατασπιγομένην τὴν καρδίαν μου, βαρύτερα πιεζομένην τὴν κεφαλὴν μου, ἧτις παρέλυε πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐγκεφάλου.

Ἡ δύστηνος γραῖα μήτηρ μου! «ὦ, εἶθε ν' ἀπέθνησκεν ὁ Μάξιμός μου, ὅτε εἶχε πάθη ἀπὸ τὴν περιπνευμονίαν!» ἔλεγεν ἀναστενάζουσα, «Θὰ ἦτο πολὺ προτιμότερον».

Ἡμέραν τινά, πρὶν ἢ παρέλθῃ ἔτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Φλώρας μου, εἰσῆλθεν ἡ μήτηρ εἰς τὸ δωμάτιόν μου ἐπὶ μὲν τοῦ προσώπου μειδίαμα, εἰς δὲ τὴν χεῖρα ἔχουσα ἀνοικτὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀνεφώνησε: «Μετὰ τὴν βροχὴν ἔρχεται εὐδία. ὦ τί χαρὰ! Ὁ ἀδελφός σου ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν τῆς μῆς Δουγκερ καὶ ἐντὸς δύο μηνῶν τελοῦνται οἱ γάμοι. Με παρακαλεῖ δὲ νὰ σε καταπέσω ν' ἀναχωρήσῃς εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἵνα παρευρεθῆς κατὰ τοὺς γάμους.» — Αἱ τελευταῖαι τῆς μητρός μου λέξεις ἐκέντησαν ὡς βελόνη τὴν καρδίαν μου. Νὰ παρευρεθῶ ἐγὼ εἰς γάμον! Ἀλλ' ἠσχύνθη ἀμέσως τότε ἐπὶ τῆ θλίψει μου, ἧτις κυρίως εἶπεν ἐκ φθόνου εἶχε τὴν ἀρχήν. Πῶς με κατέστησεν ἡ ὀδύνη τόσο ἐγωῖστίην, ὥστε νὰ φθονῶ ἄλλον τινὰ διὰ τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ, καὶ ὅταν μάλιστα ὁ ἄλλος οὗτος εἶναι ὁ ἀδελφός μου, ὁ καλὸς καὶ ἀφωσιωμένος Χάνς! Βλέπων τὴν εὐτυχίαν τοῦ νεκροῦ ἔρωτικῶς ζε-

γους θὰ αἰσθανθῶ βεβαίως τὴν καρδίαν μου κατασπαρασσομένην, ἀλλ' οὐχ ἤττον θέλω νὰ γείνω ἀνώτερος ἑμαυτοῦ· δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ψευσθῶσιν αἱ ἐλπίδες τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅστις δὲν ἐδίστασε νὰ παρευρεθῆ κατὰ τὴν ἐν Νικαία τελετὴν τῶν γάμων μου. Ὑπὸ τὸ κράτος δὲ τοιούτων σκέψεων καὶ αἰσθημάτων διατελὼν «μητὴρ», ἀνεφώνησα αἶφνης, «ἐτοίμασον τὰ κιβώτια, τὴν προσεχῆ ἐβδομάδα ἀναχωρῶ εἰς Νέαν Ὑόρκην». Ἡ ἀγαθὴ γυνὴ μὲ ἐνηγκαλίσθη καὶ χύνουσα δάκρυα χαρᾶς ἐπὶ τῆ ἀποφάσει μου, διότι ἠλπίζεν ὅτι ἐκ τοῦ ταξειδίου τούτου θὰ ἐπέλθῃ τελεία θεραπεία τῆς κατατροχούσης με ψυχικῆς νόσου.

Καὶ εὐνόητον μὲν εἶναι, ὅτι οὐχὶ ὀλίγον συνεικινήθη ἐπὶ τῆ ἀγαλλιάσει αὐτῆς, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί μου ἔμειναν ξηροί. Ἐθρήνουν ἐν τῇ καρδίᾳ μόνον, καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν φίλων μου ὡς κάκιστον σημεῖον. Καὶ ἤκουσα τὸν καθηγητὴν Διδύρφ λέγοντα πρὸς τὴν μητέρα μου: «Ὁ υἱός σας ἔχει moral insanity, εἶδός τι πνευματικῆς νόσου, ἧτις δὲν ἀποκλείει μὲν τὴν λειτουργίαν τοῦ νοῦ, ἀλλὰ παραλύει τὴν δύναμιν τῆς βουλήσεως. Ἡ βαθεῖα αὕτη μελαγχολία ἂν ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ τινα ἔτι χρόνον, δεινὸν τι ἐπίκειται». Ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἤμην ἰατρός, οὐδὲν νέον εὕρισκον εἰς τοὺς λόγους, οὗς ὁ Διδύρφ ἐν τῷ παρακειμένῳ δωματίῳ ἔλεγε πρὸς τὴν μητέρα μου.

Τὴν ἐπιούσαν ἤρχισα τὰς πρὸς ἀποχαιρετισμὸν ἐπισκέψεις μου. Πάντες δ' ἐξέφραζον τὴν χαρὰν ἐπὶ τῇ ἀποφάσει ἣν ἔλαβον. Ὑπελείσθη δὲ πλέον ὁ τελευταῖος ἀποχαιρετισμὸς ἐξω τῆς πόλεως ἐν τῷ νεκροταφείῳ. Ὅτε τὴν ἐπιούσαν διευθύνθην περιαλγῆς τὴν καρδίαν πρὸς τὸν πένθιμον ἐκείνον τόπον, ὁ οὐρανὸς ἔλαμπε διαυγῆς.

Μετ' ἐπιθνήτου καρδίας ἔστην πρὸ τοῦ μεγάλου μέλανος μαρμαρίνου σταυροῦ, ἐφ' οὗ ἦτο ἐγκεχαραγμένον μόνον τὸ ὄνομα «Φλώρα».

Ὁ ἥλιος ἐσπινθηροβόλει ἐπὶ τῶν χρυσῶν γραμμάτων. Πλῆθος δὲ ποικιλόχρων ὑακίνθων — τοῦ ἀγαπητοῦ τῆς νεκρᾶς ἄνθους — εὐωδίαζον πρὸ τοῦ σταυροῦ, ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποῖου προεῖχον δύο μικραὶ καστανεαί. Καθ' ἐκάστην σχεδόν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἡ Φλώρα ἐτάφη, ἐπισκεπτόμην τὸ νεκροταφεῖον, ἀλλ' οὐδέποτε ἐνετυπώθη ἐν τῇ μνήμῃ μου τόσο βθεῖως ἡ εἰκὼν τοῦ τάφου αὐτῆς, ὅσον κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἐκείνην πρῶταν.

«Εἶμαι πράγματι τρελλός;» εἶπον κατ' ἑμαυτόν, ὅτε διὰ τῶν πολυανθρώπων ὁδῶν ἐν σπουδῇ ἔτρεχον, ἔχων ἐνώπιόν μου διηνεκῶς τὴν εἰκόνα τοῦ τάφου, ἧτις καὶ μέχρι τοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σιδηροδρομικῇ ἀμάξῃ παρεκλούθησε τὴν ἐξημμένην φαντασίαν μου. Μόνον ὅτε ἀνῆλθον εἰς τὸ ἀτμόπλοιο ἠσθάνθη ἀνακούφισίν τινα· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ οὐχ ἤττον, ἐὰν μὴ ἐν φαινεῇ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ καθ' ὕπνου σχεδὸν ἀνά